

שמתה בחיי בעלה וירש אותה בעלה – לכשימות בעלה אחריה, יירשו בניה את כסף כתובתה ואת הנדוניא שהיא הכניסה לו [נכסי צאן ברזל] – והיינו, שרק הבנים שלה ממנו יירשו ממנו את הנדוניא שהכניסה לו, ולא יירשוה כלל הבנים שלו מנשים אחרות.

ובאה המשנה לומר, שאם מתה אשה זו בחיי שניהם, ואחר כך מתו הבעלים, ויש לה בנים מהראשון ומהשני, אין הם יורשים לבדם את כתובתה ונדוניתה לפי חלקם המיוחד מדין "כתובת בנין דכרין", אלא הכל מתחלק בשווה בין כל הבנים של בעליה, כולל הבנים מאשה אחרת.

הוצרכה המשנה לחדש זאת, לפי שהיה מקום לומר שרק אותה קנסו, ולא את הבנים שלה, ומחדשת המשנה שקנסו להפקיע את זכויותיה לגמרי, אפילו את זכויות זרעה.

יד. ואם מתו שניהם עד שלא נתנו גט –

הראשון, אלא רק משום שנבעלה לשני ונעשתה זונה. אבל לתוס', שהגט של הראשון כשר מן התורה, קשה, מה חומר אנו מטילין עליה שתיפסל מהכהונה בגלל שנישאה לאחר בגט פסול, והלא בלאו הכי היא פסולה לכהונה, מטעם גרושה מבעלה הראשון. ותירץ המהרש"ל, דנפקא מינה לענין מלקות, שלוקה אף משום זונה. ועוד תירץ. שדין זה אמנם מיותר הוא, ונקט לו אגב "בת לוי מן המעשר".

והמהרש"א תירץ, שנקט תירוץ זה אגב יתר האופנים במשנתנו דתצא מזה ומזה, ששם הפסול הוא רק משום שנישאה לאחר.

83. זה אינו מעיקר הדין, שהרי אפילו לוי

י. ואם היתה האשה בת ישראל – הרי היא נפסלת מן הכהונה, כדין אשת איש המזנה תחת בעלה ש"זונה" היא, ופסולה להנשא לכהן. (82)

יא. ואם היתה בת לוי – הרי זו נפסלת מן המעשר. (83)

9-א יב. ואם היתה בת כהן – הרי זו נפסלת מן התרומה כדין אשת איש שזינתה שהיא נפסלת מן התרומה.

יג. ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשים כתובתה. בניה מן שני הבעלים אינם יורשים כתובתה.

הגמרא ביבמות [צא א] שואלת: הרי האשה הזאת עצמה אין לה כתובה, כפי ששינו לעיל, וכיצד יירשו הבנים את כתובתה?

ומבאר שמהמדובר ב"כתובת בנין דכרין", שהיא תקנה מיוחדת שתיקנו חכמים שאשה

ליטמא לה. דמי שאינו ב"לא יטמא", אינו מצווה על "לה יטמא"

והמהרש"א כתב שכונת רש"י שהראשון אינה מיטמא לה אם היה חי כשמתה, ואם הראשון מת, והכהן השני נשאה משום שהיה סבור שגט הראשון אינו גט והיא רק אלמנה, גם הוא אינו מיטמא לה.

ומהר"ם שיף תירץ כגון שנשאה השני באיסור או בטעות, שסבר שהיא פנויה שמת בעלה.

82. עיין הערה 76 מחלוקת רש"י ותוס' אם הגט של הראשון פסול מן התורה או רק מדרבנן.

ולרש"י שהגט הראשון פסול מן התורה, ניחא שאינה נפסלת מכהונה מדאורייתא בגלל הגט

אם הלכו הצרות האלו, ונישאו לאדם אחר, ואחר כך נמצאו אלו העריות שהן "איילוניות" [שאינה מסוגלת ללדת מטבע בריתה], ומתברר עתה שלא היו העריות של היבם נשואות כלל לאח המת, לפי שקידושיהן של האיילוניות לאח המת היו בגדר "מקח טעות", והתברר עתה שאין צרותיהן נחשבות לצרת ערוה, שהרי עתה מתברר למפרע שהאיילוניות לא היו נשואות כלל ואין הן "צרותיהן", ולא נפטרו כלל מיבום מכחן.

ונמצא, שנישאה הצרה לאדם זר בהיותה זקוקה ליבם –

הרי זו תצא מזה, מהבעל שנישאה לו, שהרי נישאה לו באיסור [של יבמה הזקוקה ליבם], ומזה, מהיבם שלא תתייבם לו [אלא צריכה חליצה ממנו]. וכל הדרכים האלו בה.

ומקרה רביעי שתצא מזה ומזה:

הכונם את יבמתו, ועל ידי זה נפטרה צרתה, ומותרת להינשא לכל אדם, וחלכה צרתה, ונישאת לאחר, ואחר כך נמצאת זו שייבם אותה שהיתה איילוניות, וקידושיה לאח המת היו קידושי טעות, ומעולם לא היתה אשת המת, ואין ביאת היבם בה פוטרת צרתה,

אחיו של זה ואחיו של זה, חולצין ולא מייבמין. (84)

ומביאה עתה המשנה מקרה נוסף ש"תצא מזה ומזה"

שינה שמו של הבעל בגט (85) ושמה [או שמה] של האשה, או שם עירו של הבעל, ושם [או שם] עירה, הגט פסול. ואם הלכה ונישאת בגט זה הרי זו תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה. שנוהגות בה כל החומרות שנאמרו במשנתנו לעיל.

ומביאה המשנה מקרה שלישי של "תצא מזה ומזה"

כל הנשים שהן באיסור עריות על היבם, ואינן נופלות לפניו ליבום או לחליצה, שאמרו עליהן, שגם צרותיהן מותרות להינשא לשוק בלא יבום וחליצה [שכך שנינו בתחילת מסכת יבמות, שאם אחת מנשותיו של האח המת אסורה באיסור ערוה על היבם, כגון שהיתה בתו, הרי לא רק היא פטורה מיבום ומליצה, אלא גם כל נשותיו של האח [שהן "צרות" לאשה האסורה על היבם משום ערוה], פטורות אף הן מיבום ומחליצה.

אותה והשני נשא אותה. והראשונים מפרשים להיפך, שאחי השני צריך לחלוץ לה מן התורה ואחי הראשון מדרבנן.

85. כתבו הראשונים, שאין הכוונה ששינה שמו לגמרי, שהיה שמו יוסף וכתב יוחנן, דפשיטא שזה פסול מדאורייתא שהרי נכתב בשם איש אחר. אלא בפסול דרבנן מיירי, כגון שהיו לו

שזינתה אינה נפסלת משום כך לאכול מעשר, אלא קנס הוא שקנסוה חכמים. רש"י על פי הגמרא יבמות. [צא א].

84. רש"י לשיטתו מפרש שאחי הראשון חולץ לה מן התורה, שהרי היא אשת אחיו מן התורה, ואחיו של השני חייב לחלוץ לה רק מדרבנן מאותו הטעם שצריכה גט מהשני, אף שאיננה אשתו, ומשום שמא יאמרו שהראשון גירש

ונמצא שנישאה הצרה לאדם זר בהיותה זקוקה ליבם, הרי זו הצרה **תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה.**

ומקרה חמישי:

כתב הסופר את הגט לאיש כדי שיגרש בו את אשתו, ואת השובר [קבלה על תשלום הכתובה] לאשה, ה"שוברת" את כתובתה, שהיא מקבלת אותה בשעת הגירושין.

ומעוה הסופר, והחליף, ונתן את הגט לאשה, במקום שיתנו לבעל כדי שיתנו לאשתו, ואת השובר הוא נתן לאיש, במקום שיתנו לאשה כדי שהיא תתנו לבעלה כשיפרענה כתובתה.

ומכח טעותו של הסופר, **נתנו זה לזה. הבעל נתן לאשה את השובר במקום לתת לה את הגט. ואילו האשה נתנה לבעלה את הגט במקום לתת לו את השובר. והלכה האשה ונישאה לאחר מתוך שהיא חשבה שקיבלה גט מבעלה, ולאחר זמן, כאשר הבעל רוצה להציג את השובר שלו כראיה על פרעון הכתובה, הרי הגט יוצא מיד האיש, והשובר מיד האשה.** (86)

ונמצא שנישאה אשה זו לאחר בהיותה אשת איש — הרי זו **תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה.**

רבי אלעזר אומר: רק אם לאלתר, תיכף

ומיד לאחר שמסרו זה לזה **יצא** הגט מידי הבעל ונתגלתה הטעות [והגמרא תראה עד כמה נקרא "לאלתר"], **אין זה גט, שאנו מאמינים להם שאכן נפלה כאן טעות.**

אבל **אם לאחר זמן יצא** הגט מידי בעלה, והוא טוען שהחליפו ביניהם, הרי זה **גט**, ואינה יוצאת מבעלה השני.

משום שלא כל הימנו מן הראשון, אין הכל כדבריו של הראשון, כלומר, הוא אינו נאמן **לאבר זכותו של הבעל השני, שהיא נשואה לו עכשיו.**

אלא, אנו אומרים שעשו הבעל הראשון והאשה קנוניא ביניהם, והחליפו ביניהם את השטרות לאחר הנישואין השניים, כדי שתוכל לחזור לבעלה הראשון.

גמרא:

שנינו במשנה: כתב לשום מלכות שאינה הוגנת.

והוינן בה: מאי, מי היא הנקראת "מלכות שאינה הוגנת"?

ומשנינן: מלכות הרומיים. (87)

והוינן בה: ואמאי קרי לה "מלכות שאינה הוגנת"?

נפשך, אם קראו את הגט האיך הוחלף, ואם לא קראו, הרי גם אם לא הוחלף אינה מגורשת. וראה שם מה שיישבו.

87. כתבו התוס' שלכן לא אמרה המשנה "מלכות רומי" כדי להשמיענו חידוש, שאף על

שני שמות בשני מקומות וכתב את השם שקורין לו במקום אחר, וכן בשינוי שם העיר.

86. התוס' לעיל [יט ב ד"ה צריכין] הקשו דמבואר שם שצריך לקרוא את הגט קודם הנתניה, ואם לאו אינה מגורשת. ואם כן, ממה

ומשנינן: משום דאין להם לא כתב ולא לשון [שפה] משל עצמם, אלא העתיקום מאומה אחרת.

אמר עולא: מפני מה תיקנו חכמים שיכתבו מלכות בגיטין? (88) משום שלום מלכות. שיאמרו השלטונות, חשובים אנו בעיניהם של היהודים עד שכותבים בשטרותיהם את שם המלכות שלנו, ועל ידי כן ישרור שלום בינינו למלכות.

והוינן בה: וכי משום "שלום מלכות" אנו פוסלים את הגט שנכתב לשום מלכות שאינה הוגנת, עד כדי כך שתצא מבעלה השני שנישאה לו בגט שלא נכתב בו שם מלכות הוגנת, והולד ממנו יהא ממזר? ומשנינן: אין!

משנתנו נשנתה בסתם, וסתם משנה רבי מאיר היא.

ורבי מאיר לטעמיה, דאמר רבי המנונא משמיה דעולא: אומר היה רבי מאיר, כל המשנה ממתבע שטבעו חכמים בגיטין, הרי הגט פסול גמור, והולד מהבעל השני ממזר.

שנינו במשנה: כתב לשום מלכות יון.

וצריכא. צריכה המשנה להשמיענו את כל האופנים שהגט פסול משום שלא נכתב בו שם המלכות כהוגן.

דאי אשמעינן רק את הפסול של הכותב לשם "מלכות שאינה הוגנת", הוה אמינא שדוקא שם פסול, משום דמליכא, שמלכות רומי קיימת עתה, ושמא יתקנא בה המלך של מדינה זו ויקפיד עלינו על שאנו מכירים במלכות אחרת הקיימת עתה.

אבל "מלכות מדי" ו"מלכות יון" שכבר עברו מהעולם, אין המלך מקפיד על התייחסותינו אליהם, כי מאי דהוה, הוה, מה שהיה בעבר, כבר היה וחלף, ולכן אין חשש שמא המלכות של מדינה זו תתקנא בהם. ולכן צריכה המשנה להשמיענו שגם כאן הגט פסול.

ואי אשמעינן רק "מלכות מדי ומלכות יון" הוה אמינא, שרק בזה הגט פסול, משום דמלכותא הוה, שיש כאן, בכל זאת, הזכרת "שם" מלכות, ולכן יש חשש שמא יקפיד המלך על כך.

אבל על מנין ל"בנין הבית", לא יקפיד המלך, כי עתה אין הבית קיים, ומאי דהוה בעבר, הוה, ואין בזה "שם" מלכות.

ואי אשמעינן רק "בנין הבית", הוה אמינא שבכל זאת יש כאן קפידא של המלכות, משום דאמרי המלכות עלינו: קמרכרי שבחיהו! הם משתבחים בבית המקדש שהיה להם.

אבל "חורבן הבית", דצערא הוא לנו, אימא לא יקפידו על כך המלכות, ויהא הגט כשר.

88. רק בגיטין יש חשש של שלום מלכות כי המלכות מקפידה על כך לפי שהוא דבר גדול שמפרידין איש מאשתו, אבל בשאר שטרות

פי שהיא מלכות בזויה בכל זאת מתקנאין בה המלכות של המדינה שנכתב בה הגט, ולכן הגט פסול. תוד"ה כתב [לעיל עט. ב].

את מקום השטר שהוא **בשילי**, ואף על גב דמימסרן לכו מילי שנצטויתם בכתובתו בהיני [שם מקום].

וכי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואף על גב דמימסרן לכו מילי בשילי. הרי שצריך לכתוב בשטר את המקום בו הוא נכתב, ועל זה המשנה מדברת שאם שינה את המקום, הגט פסול.

9-ב אמר רב יהודה אמר שמואל: משנתנו הפוסלת גט שלא נכתב לשום המלכות, זו דברי רבי מאיר.

אבל חכמים אומרים: אפילו לא כתב את התאריך בגט אלא לשם סנטר שבעיר, זקן הממונה על קביעת גבולות השדות של אנשי העיר, אם כתב את התאריך בגט לפי מנין שנות כהונתו, הרי זו מגורשת, לפי שאין צריך לכתוב לשום המלכות.⁽⁹¹⁾

ההוא גיטא דהוה כתיב ביה את התאריך לשם איסטנדרא השלטון ד"בשכר" [שם מקום], שהיה עבדו של המלך של המדינה.

לכך צריכא. הוצרכה המשנה להשמיענו את כל האופנים האלו, שבכולם הגט פסול.

שנינו במשנה: היה כמזרח וכתב במערב.

והינן בה: מאן? מי הוא זה שהיה במזרח, וכתב הסופר שהוא במערב?

אילימא שהיה הבעל במזרח, ושינה הסופר את מקומו, וכתב שהוא נמצא במערב, אם כן, היינו "שינה שמו ושמה, ושם עירו ושם עירה" שבהמשך המשנה, שאם שינה שם עירו של הבעל, הגט פסול, וכל החומרות נוהגות בה, ואם כן, מדוע צריכה המשנה לכתוב זאת פעמיים?⁽⁸⁹⁾

אלא לאו, בהכרח, שהיה הסופר במזרח בשעת כתיבת הגט, וכתב שהגט נכתב "במערב".⁽⁹⁰⁾

וכדאמר להו רב לספריה, לסופרים שבעירו, וכן אמר להו רב הונא לספריה:

כי יתביתו, כאשר אתם כותבים שטר בשעה שאתם יושבים בשילי [שם מקום] כתובו

העדים שיכתוב את מקום העדים החותמים על הגט, כדי שיוכלו להזים אותם ש"עמנו הייתם באותו היום במקום אחר", אלא אורחא דמילתא נקט, שמן הסתם העדים חותמים במקום כתיבת הגט על ידי הסופר. אבל אין קפידא שיכתוב את מקום כתיבת הגט, ויכול הסופר לכתוב את הגט כאן ולכתוב את מקום העדים שהוא במקום אחר, ולשולחו לשם. יבמות [צא ב] תוד"ה היה.

91. כן כתב רש"י. ותוס' הביאו מרבי אלחנן שדוקא בסנטר העיר מכשירים חכמים, לפי שהוא ממלכות העיר אבל לשם מלכות אחרת גם לחכמים אסור לגרש בו. תוד"ה זו.

מצינו שהיו ישראל מונין בכל הגולה לפי המלכות של יון. תוד"ה מפני.

89. לכאורה, היה אפשר לתרץ ששינה שם עירו היינו מקום דירתו, ו"היה במזרח" היינו מקום עמידת הבעל בעת כתיבת הגט, שהרי גם לפי התירוצ דקאי אסופר, היינו מקום עמידתו בשעת הכתיבה. ומשמע מזה שאין צריך לכתוב בגט מקום עמידת הבעל, רק מקום עיקר דירתו. וכן בכל גיטין הבאין ממדינת הים לא כותבים מקום עמידת האשה, שהרי מי יודע באיזה מקום היא עומדת עתה, והוא הדין בבעל נמי. תוד"ה ושם.

90. לאו דוקא הסופר, אלא עיקר הקפידא על